

MARITIME ARCHAEOLOGICAL HERITAGE LEGISLATION IN FLANDERS/BELGIUM

Michiel Deweirdt

Monard-D'Hulst Law Firm
Doorniksewijk 66, B-8500 Kortrijk, Belgium
E-mail: Michiel.deweirdt@pandora.be

Introduction

The part of the North Sea bordering the Belgian coast features a large number of shipwrecks and a wide variety of other maritime archaeological heritage resources, including sunken settlements and remains of lost shiploads. The number of wrecks in the Belgian part of the North Sea is estimated at over one thousand by some scientists. A number of these wrecks have considerable scientific value in the archaeological field as they can be considered time capsules. The ships in question often went down with everything on board and if they have been preserved well, they provide us with a very qualitative picture of the past. Consequently, scientific research of these heritage resources is indispensable, especially in order to develop a well-considered policy.

Until today there has been no legislation that protects these shipwrecks, settlements and other archaeological finds in the North Sea. In comparison with other countries, Belgium and Flanders still have to make significant efforts in this field.

Jurisdiction in Belgium

Belgium has a complex state structure and this also shows in the protection of the archaeological heritage. The Regions are the competent authorities for immovable archaeological heritage whereas the Communities are competent for movable archaeological heritage. The Regions only have limited territorial competence. As the western border of the Flemish Region coincides with the border of the province of West Flanders, the competence of the Flemish region ends in principle at the coastline. The Council of State furthermore declared that the geographical delineation of the Flemish Region implies that the open sea and the territorial sea are not part of the Flemish Region. Consequently, the North Sea does not fall under the competence of the Regions but under the competence of the Federal Government. This means that both immovable and movable archaeological heritage is a federal matter.

North Sea

The federal competence over the North Sea certainly concerns the territorial sea. Article 303, §2 of the Convention on the Law of the Sea of 1982 stipulates that archaeological and historical objects found in the adjacent or adjoining zone fall under the control of the coastal state or in other words under the control of the federal government.

Pursuant to article 303 of the Convention on the Law of the Sea, states have the duty to protect objects of an archaeological nature. However, there is no specific legislation on maritime archaeological heritage at the federal level. To overcome this problem, the federal government concluded a cooperation agreement with the Flemish Region in 2004. This agreement took

effect on 4 October 2004 but is for the time being limited to a declaration of intent. Under normal circumstances an initiative to transform this agreement into a law will be taken later on. At the time it was agreed that the Flemish Region would realise a first database of maritime archaeological heritage in the North Sea within eighteen months. This database is intended to collect all possible information on archaeological heritage in the Belgian territorial sea, on the Belgian continental shelf and on the bottom of rivers in Flanders as well as all available information on maritime subterranean heritage resources in Flanders situated on land. This database has recently been made accessible to the public at large via the website www.maritieme-archeologie.be. The federal government has permanent access to this information so that it can be used within the scope of the management of and formulation of plans for the North Sea at any given time.

On the basis of this first database, made available by the competent Flemish Minister, and on the basis of the scientific research into marine biodiversity around shipwrecks, the competent federal Minister selects a number of shipwrecks to be protected in accordance with the measures determined in the Act of 20 January 1999 on the protection of the marine environment in marine areas.

The Cooperation agreement furthermore stipulates that the competent Federal Minister is to ensure that proper attention is paid to the archaeological dimension within the scope of the permit policy for works at sea, including sand extraction, gravel extraction, dredging operations and construction of wind farms. In cooperation with the competent Flemish minister the competent Federal minister attempts to ensure that no archaeological heritage is destroyed without prior scientific research.

Regrettably, the Cooperation Agreement does not have any legal value, which means that citizens in principle cannot invoke this agreement and makes it more difficult to enforce. In contrast with its neighbouring countries Belgium clearly has no effective archaeological heritage protection legislation. Shipwrecks are indirectly protected through the Act of 20 January 1999 on the protection of the marine environment in sea areas. However, this cannot be considered proper protection. Archaeological finds in the North Sea furthermore remain easy prey for treasure hunters. There is actually no legislation on rights of ownership or obligatory reporting of finds. The Edict of Emperor Charles of 1547 on maritime finds, which is completely outdated and is no longer applied in practice, is actually still the only applicable legislation in this respect. In other words, current legislation does not provide for decent archaeological heritage protection in any way.

Despite many requests from the archaeological world the federal government is apparently afraid to take steps in this field because of possible disputes between the different communities in Belgium. It may be recommendable to hand over the jurisdiction concerning maritime archaeological heritage from the Federal Government to the Flemish Region. The experience of the Flemish Region as regards heritage protection may certainly benefit sound legislation on archaeology in the North Sea. A single uniform policy and uniform legislation for the Flemish Region and the North Sea also offers legal security and brings clarity to the citizens.

Heritage Afloat Decree

The management and protection of the heritage afloat is regulated by the Decree on the Protection of Heritage Afloat of 29 March 2002 and the implementing order of 24 June 2004. This decree has legal force in Flanders but doesn't apply to archaeological finds in the North Sea.

The term heritage afloat covers all ships, boats and vessels as well as their equipment and propulsion mechanisms conservation of which is in the public interest in view of their historical, scientific, industrial archaeological or other socio-cultural value.

The decree provides for specific protection and management regulations as well as a subsidy scheme.

It would be ideal if the scope of this decree was extended to the North Sea and if the decree was complemented with clear regulations regarding the ownership of objects found in the North Sea.

WETGEVING IN VERBAND MET HET MARITIEM ARCHEOLOGISCH ERFGOED IN VLAANDEREN/BELGIË

Michiel Deweirdt

Advocatenkantoor Monard-D'Hulst
Doorniksewijk 66, B-8500 Kortrijk, België
E-mail: Michiel.deweirdt@pandora.be

Inleiding

In het aan België grenzend deel van de Noordzee bevinden zich een groot aantal scheepswrakken en een grote verscheidenheid aan ander 'maritiem archeologisch erfgoed', zoals verdronken nederzettingen of restanten van verloren gegane scheepsladingen. Het aantal wrakken in het Belgische gedeelte van de Noordzee wordt door sommigen geschat op méér dan duizend. Een aantal hiervan heeft grote wetenschappelijke waarde op archeologisch vlak omdat ze kunnen beschouwd worden als 'tijdscapsules'. Ze zijn vaak op één moment met alles erop en eraan vergaan en wanneer ze goed bewaard zijn gebleven, verschaffen ze een zeer kwaliteitsvolle momentopname uit het verleden. Dit maakt wetenschappelijk onderzoek van dit erfgoed onontbeerlijk vooral in functie van het ontwikkelen van een goed beleid.

Er is nog steeds geen wetgeving die deze scheepswrakken, nederzettingen en archeologische vondsten in de Noordzee beschermt. In vergelijking met de buurlanden, moeten België en Vlaanderen hier nog heel wat werk verzetten.

Bevoegdheidsverdeling in België

België heeft een complexe staatsstructuur die ook tot uiting komt in de bescherming van het archeologisch patrimonium. Zo zijn de Gewesten bevoegd voor het archeologisch onroerend erfgoed en de Gemeenschappen voor het roerend archeologisch patrimonium. De territoriale bevoegdheid van de Gewesten is beperkt, waardoor de grenzen van het Vlaamse Gewest zeewaarts eindigen aan de provinciegrens van West-Vlaanderen. Dit betekent dat het Vlaamse Gewest in beginsel slechts bevoegd is tot aan de basislijn (*kustlijn*). De Raad van State heeft dan ook duidelijk gemaakt dat uit de geografische afbakening van het Vlaamse Gewest moet worden afgeleid dat de volle zee en de territoriale zee niet tot het Vlaamse Gewest behoren. Bijgevolg valt de Noordzee niet onder de bevoegdheid van de Gewesten, maar onder de bevoegdheid van de federale overheid. Zowel het archeologisch roerend als onroerend patrimonium in de Noordzee zijn dus federale materie.

Noordzee

De federale bevoegdheid inzake de Noordzee heeft sowieso betrekking op de territoriale zee. Artikel 303, §2 van het Zeerechtenverdrag van 1982 bepaalt dat archeologische en historische objecten gevonden in de aangrenzende of aansluitende zone onder de controle van de kuststaat vallen of met andere woorden onder de controle van de federale overheid.

Op basis van artikel 303 van het Zeerechtenverdrag heeft de overheid de plicht archeologische vondsten te beschermen. Op het federale niveau is er echter geen specifieke regelgeving met betrekking tot het maritiem archeologisch patrimonium. Om dit te verhelpen sloot de federale overheid in 2004 een samenwerkingsakkoord met het Vlaams Gewest, dat in werking is

getreden op 4 oktober 2004. Dit akkoord blijft voorlopig een intentieverklaring. Een wettelijk initiatief zou normaal gezien later moeten volgen.

Er is toen afgesproken dat het Vlaamse Gewest binnen de achttien maanden een eerste databank van het maritiem archeologisch erfgoed in de Noordzee zou realiseren. Het is de bedoeling om in deze databank zo veel mogelijk informatie samen te brengen over het archeologisch erfgoed in de Belgische territoriale zee, het Belgisch continentaal plat en op de bodem van de Vlaamse rivieren met de informatie over het aan land gesitueerde maritieme deel van het bodemarchief in Vlaanderen. Deze databank is sinds mei 2006 toegankelijk voor het grote publiek via de website www.maritieme-archeologie.be. De federale overheid kan ten allen tijde een beroep doen op deze informatie om ze te betrekken in de planvorming en het beheer van de Noordzee.

Op basis van deze eerste databank, die ter beschikking wordt gesteld door de Vlaamse Minister, en het wetenschappelijk onderzoek naar de mariene biodiversiteit rond scheepswrakken worden door de federale minister enkele wrakken ter bescherming geselecteerd, conform de maatregelen voorzien in de Wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden.

Verder bepaalt het Samenwerkingsakkoord dat de federale minister ervoor zorgt dat in het kader van het vergunningsbeleid voor werken op zee, zoals ontzandingen, ontgrindingen, baggeren, aanleggen van windmolenparken, aandacht wordt besteed aan de archeologische dimensie. De federale minister tracht in samenspraak met de Vlaamse minister te bewerkstelligen dat geen archeologisch patrimonium wordt vernield zonder voorafgaandelijk wetenschappelijk onderzoek.

Het jammere van het Samenwerkingsakkoord is dat het geen wettelijke waarde heeft, zodat burgers er zich in principe niet op kunnen beroepen en waardoor het moeilijker afdwingbaar is. Het is duidelijk dat er geen doeltreffende wetgeving is om het archeologisch patrimonium te beschermen en dit in tegenstelling tot onze buurlanden. Scheepswrakken worden via een omweg beschermd door de Wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden. Dit kan moeilijk aanzien worden als een degelijke bescherming. Ook archeologische vondsten in de Noordzee blijven een gemakkelijke prooi voor schattenjagers. Er is eigenlijk niets duidelijk geregeld over het eigendomsrecht of over verplichte vondstmeldingen. Het Edict van Keizer Karel van 1547 betreffende de zeevondsten dat volledig verouderd is en in de praktijk niet meer wordt toegepast, is nog steeds de geldende wetgeving. Met andere woorden de huidige wetgeving voorziet geenszins in een degelijke bescherming van het archeologisch patrimonium.

Blijkbaar is de federale overheid omwille van communautair geruzie bang om hier in te grijpen, ondanks vele oproepen uit de archeologische wereld. Misschien is het aangewezen om de bevoegdheid met betrekking tot het maritieme archeologische patrimonium in de Noordzee over te dragen van de federale overheid naar het Vlaamse Gewest. De ervaring van het Vlaams Gewest in de bescherming van het erfgoed kan ongetwijfeld bijdragen tot een degelijke regelgeving omtrent archeologie in de Noordzee. Eén uniform beleid en wetgeving voor het Vlaamse Gewest en de Noordzee biedt ook rechtszekerheid en duidelijkheid naar de burger toe.

Decreet Varend Erfgoed

Het beheer en de bescherming van het varend erfgoed wordt geregeld door het Decreet van 29 maart 2002 tot bescherming van het varend erfgoed en het uitvoeringsbesluit van 24 juni

2004. Dit decreet is van toepassing in Vlaanderen maar niet op archeologische vondsten in de Noordzee.

Onder varend erfgoed wordt verstaan het nautische erfgoed, inbegrepen de schepen, de boten en de drijvende inrichtingen, inclusief hun uitrusting en voortstuwingsmiddelen, waarvan het behoud van algemeen belang is wegens hun historische, wetenschappelijke, industrieel-archeologische of andere sociaal-culturele waarde.

Het decreet voorziet in specifieke beschermings- en beheersvoorschriften, maar ook in een subsidieregeling.

Ideaal zou zijn mocht het toepassingsgebied van dit decreet kunnen uitgebreid worden naar de Noordzee en aangevuld worden met een duidelijke eigendomsregeling van vondsten in de Noordzee.